

האלוף ישי גר

נשיא בית הדין הצבאי לערעורים 2007-2002

"מותר בית הדין הצבאי מבית המשפט האזרחי בכך, שלצד יישומן של הנורמות הפליליות, נדרשת הבנת המקצוע הצבאי, האתגרים הצבאיים והערך החינוכי הנגזר מהם לשם עיצוב הנורמות והערכים הצבאיים הייחודיים".
(דברי האלוף בר בריאיון עימו, יולי 2018)

האלוף ישי בר נולד ב-1956 בירושלים לרחל ומשה. האלוף בר התגייס לצה"ל בשנת 1974 לחטיבת הצנחנים, השלים קורס קציני חי"ר בהצטיינות ומונה למפקד מחלקה בחטיבת הצנחנים. בשנת 1976 השתתף במבצע אנטבה, ובמבצע ליטני שימש מפקד פלוגה. בשנת 1978 השתחרר מצה"ל; בשירות המילואים הוסיף להתקדם בדרגות ובתפקידים, והיה למפקד גדוד, למפקד חטיבה ולמפקד אוגדה.

לאחר שחרורו מהשירות הסדיר פנה האלוף בר לקריירה אקדמית בתחום המשפט. בשנת 1983 השלים תואר ראשון במשפטים באוניברסיטה העברית ולאחר מכן התמחה בבית המשפט העליון. בשנת 1986 השלים תואר שני במשפטים בבית הספר לכלכלה בלונדון, ובשנת 1990 קיבל תואר דוקטור למשפטים מהאוניברסיטה העברית. בשנת 1992 מונה למרצה לדיני מיסים בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית, ומשנת 1999 עד



שנת 2010 שימש בה פרופסור חבר. במרוצת השנים היה האלוף בר חוקר אורח באוניברסיטאות הרווארד, ניו יורק וקולומביה. בשנת 2000 מונה למפקד עוצבת "אדום" והועלה לדרגת תת-אלוף במילואים. ביוני 2001 פיקד על קורס מפקדי הפלוגות ומפקדי הגדודים בצה"ל. במאי 2002 חזר לשירות קבע ונבחר לנשיא



דיון בפורום מטכ"ל בקריה, 2007; מימין לשמאל: האלוף עמי שפרן, האלוף ישי בר, האלוף גרשון הכהן; צילום: עמוס בן גרשום

בית הדין הצבאי לערעורים, בדרגת אלוף, ומונה לחבר בפורום המטה הכללי. הוא כיהן בתפקיד זה עד לשנת 2007. בתוך כך, בשנים 2004-2002 פיקד על קורס מפקדי החטיבות בצה"ל. בתום מלחמת לבנון השנייה עמד האלוף בר בראש ועדת הצל"שים והעיתורים ללוחמי צה"ל. עם סיום כהונתו כנשיא בית הדין הצבאי לערעורים מונה לתפקיד מפקד הגיס המטכ"לי ומפקד ההכשרות והקורסים הבכירים בצה"ל. בשנת 2009 השתחרר משירות קבע, ובתחילת שנת 2012 פרש משירות המילואים ומפיקוד על הגיס. בשנים 2010-2012 כיהן בתפקיד דקן בית הספר למשפטים במרכז הבינתחומי בהרצליה. האלוף בר חבר בסגל האקדמי של המרכז הבינתחומי, וממקד את מחקרו המשפטי בשנים האחרונות בתחום דיני הלחימה (ואף פרסם ספר בנושא: *Military Professionalism and Humanitarian Law*). הרקע המשולב של האלוף בר, משפטי ופיקודי, ניכר בתקופת כהונתו כנשיא בית הדין הצבאי לערעורים. תקופת כהונתו של האלוף בר התאפיינה בשילוב מסרים אתיים, חינוכיים ופיקודיים בפסקי דין רבים. מאפיינים אלה יסודם בשילוב שבין צורך השעה - התלקחות אירועי גאות ושפל יומי "האינתיפאדה השנייה", לבין רקעו הפיקודי של האלוף בר כמפקד בכיר בצה"ל.

במה מותר בית הדין הצבאי ממערכת השפיטה הכללית? להשקפתו של האלוף בר ההבדל טמון בהבנה של המטריה הפלילית-צבאית ושל המסגרת הצבאית, האתגרים הצבאיים המקצועיים והערך החינוכי שראוי שימצא ביטוי בפסיקה הצבאית. האלוף בר ער למתח שבין המישור הפלילי והמישור האתי-חינוכי, שהרי אין להעמיד אדם לדין פלילי על יסוד התנהגות הנגועה בפסול רק במישור האתי, ואת מי שהתנהגותו נגועה בפסול מוסרי שישודו במרחב האתי נדרש לחנך - לא לשלוח אל מאחורי סורג ובריח. עם זאת, גם בפסיקה הצבאית יש מקום לאמירה חינוכית - בשל ההקשר הצבאי, המשימה הצבאית וייעודו של צה"ל.

להשקפתו של האלוף בר, המשפט הפלילי חשוב ומהותי במענה לפתולוגיה האנושית, אך כוחו דל ככלי להכוונת נורמות התנהגות מצופות. האלוף בר מצא כי לצד שפיטתם של אלה שעברו עבירה פלילית ויש להכריע בעניינם לשבת או לחסד, ראוי כי יינתן ביטוי גם לאמירות ערכיות נורמטיביות שעניינן בהתנהלות ראויה. פסקי דין רבים שניתנו בתקופת כהונתו של האלוף בר מפנים לתעודת הזהות הערכית של הצבא, מסמך רוח צה"ל - שהאלוף בר היה אחד ממנסחיו.

בתי המשפט הצבאיים באזור יהודה ושומרון

משנת 2008 מופרים משפטיהם של קטינים ממשפטיהם של בניגרים; בשנת 2009 הוקם בית משפט צבאי לנוער באזור, המקיים את דינויו ככלל בדלתיים סגורות.

על פסקי הדין וההחלטות של בתי המשפט הצבאיים באזור אפשר לעתור לבית המשפט העליון בשבתו כבית המשפט הגבוה לצדק. חלק הארי של העתירות המוגשות נוגע לתחום המעצרים המנהליים.

מדי יום בימים נדרשים בתי המשפט הצבאיים להכריע ולאזן בין הצורך להגן על ביטחון האזור ועל שלום הציבור בו לבין הצורך לשמור על ערכי כבוד האדם בכלל ולהקפיד על זכויות חשודים ונאשמים בהליך הפלילי בפרט ועל מתן מעמד לנפגעי העבירה, כקבוע בדין.

פסקי הדין של בתי המשפט הצבאיים מעוררים עניין ציבורי וזוכים לסיקור נרחב בתקשורת, בארץ ובעולם.



יחידת בתי המשפט הצבאיים באיו"ש; צילום: דובר צה"ל

באזור יהודה ושומרון פועלים ארבעה בתי משפט צבאיים: שלושה בתי משפט של ערכאה ראשונה (ובהם בית משפט צבאי לנוער), וערכאת ערעור אחת. ייעודם הוא ליישם ולהטמיע את שלטון החוק באמצעות שפיטת נאשמים בעבירות ביטחוניות ובעבירות פליליות אחרות **שנעברו באזור או נועדו לפגוע בו**, וכן לקיים ביקורת שיפוטית על החלטות מנהליות של מפקד האזור - מפקד פיקוד המרכז - ושל הפועלים מטעמו, בהתאם לסמכות שהוקנתה לבתי המשפט בדין.

אזור יהודה ושומרון מוחזק בידי צה"ל מאז מלחמת ששת הימים ב"תפיסה לוחמתית". הדין המהותי החל באזור כולל את מערכת החקיקה שהייתה בתוקף באזור בתום המלחמה, וכן צווים של מפקד האזור בנושאים שונים, שהם בנדר חקיקה ראשית. הן בדיני הראיות והן בתחום המשפט המהותי בולטת בחקיקה ובפסיקה מגמה של קירוב ההסדרים לדין הנוהג במדינת ישראל; במקרים של חסר בחוק, שואבים בתי המשפט באזור הסדרים חוקיים מתוך הדין הנוהג בישראל.

בתי המשפט כוננו בהתאם לאמנת ז'נבה הרביעית בדבר הגנה על אזרחים בימי מלחמה. הם פועלים מתוך **עצמאות שיפוטית מלאה ולשם הבטחת הליך הוגן וקיום משפט צדק**. הדיונים בבתי המשפט הצבאיים באזור נערכים, ככלל, בפומבי, ובכל דיון נוכח מתורגמן לשפה הערבית.

מראשית שנות האלפיים חלו שינויים מהותיים ומבניים במערכת השפיטה הצבאית באזור יהודה ושומרון. מאז שנת 2002 כלל השופטים היושבים בדין הם קצינים בעלי השכלה משפטית. בשנת 2004 התנתקו בתי המשפט הצבאיים מיחידת הפרקליטות הצבאית והפכו ליחידה עצמאית ונפרדת, הכפופה לנשיא בית הדין הצבאי לערעורים. מאותה שנה מתמנים השופטים על פי החלטת הוועדה לבחירת שופטים צבאיים ביהודה ושומרון, ועליהם לעמוד בתנאי כשירות זהים לאלה הנדרשים בחוק משופטים במערכת המשפט הכללית.